

3.2 БАЗОВІ ДЕФІНІЦІЇ ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІДПОВІДНО ВИМОГ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Матвійчук-Юдіна Олена Василівна, канд.пед.н., доцент,
доцент кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій,
ФМБ, Національний авіаційний університет, Україна, Київ.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5906-5023>
E-mail: olena.matviichuk-iudina@npp.nau.edu.ua

Лобода Світлана Миколаївна, д.пед.н, професор, професор
кафедри комп'ютерних мультимедійних технологій, ФМБ,
Національний авіаційний університет, Україна, Київ.
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3102-0381>
E-mail: svitlana.loboda@npp.nau.edu.ua

Анотація. *Стаття охоплює основні проблеми інваріантності тлумачення понять, пов'язаних з підвищенням якості видавничо-поліграфічних послуг та продукції України. Наведено приклади основних визначень, згідно міжнародних стандартів ISO 9001:2015 та законодавчої вітчизняної правової бази. Охарактеризовано взаємозв'язок оптимізації політики міжнародних стандартів у видавничо-поліграфічній сфері виробництва, досліджено вплив міжнародної стандартизації на стратегію розвитку видавничо-поліграфічної галузі України. Визначено, що для вітчизняних видавничо-поліграфічних організацій відповідність міжнародним стандартам має велике значення. Це один із ключових факторів, що підтверджує високу якість видавничої продукції та послуг, як на теренах нашої країни так і на міжнародному рівні.*

Ключові слова: *якість видавничої послуги, видавнича послуга, предмет видавничої послуги, якість послуги, стандарти видавничо-поліграфічної діяльності.*

Вступ

Сучасний етап розвитку вітчизняної системи стандартів видавничої галузі гостро потребує визначення пріоритетних управлінських рівнів і певних дій з адаптації до міжнародної системи стандартів та вимог ринку послуг.

Обґрунтування стандартизації процесів та можливість надання їм динамічності управління неможливо уявити без розробки, опису та впровадження процедур поетапності створення такої системи, а саме: встановлення і визначення мети, завдань, базових визначень (тлумачення) компонентів видавничої діяльності, опису комплексу процесів й послуг всіх суб'єктів видавничої діяльності.

Зазначені процеси повинні забезпечувати постійний високий рейтинг виробництва країни на міжнародній арені та надавати змогу підвищити якість професійної діяльності фахівців.

Визначення базових дефініцій видавничо-поліграфічної діяльності в аспекті підвищення якості продукції та послуг, деталізація підходів до впровадження міжнародних стандартів, опис і визначення процесів видавничої діяльності, засновані на відповідному науковому підґрунті, а саме: методах, методиках і моделях формування основних вимог до видавничих процесів, таким чином є актуальною проблемою.

До першочергових проблем належать наукове обґрунтування й конкретизація поняття «якість видавничих послуг», надання узагальненого тлумачення понять: «видавнича послуга», «предмет видавничої послуги», «якість послуги», які є базовими ознаками при адаптації кожного міжнародного стандарту серії ISO 9001-2015 до видавничо-поліграфічних процесів в Україні.

Результати наукового дослідження

Підвищення якості виробничих процесів у видавничій галузі в Україні стоїть гостро, оскільки є на сучасному етапі одним з пріоритетних питань, в умовах виходу держави на міжнародний економічний ринок торгівлі. Шляхи вирішення проблеми адаптації міжнародних стандартів до вітчизняного видавничого процесу, досліджували в наукових працях провідні українські науковці по різному. Про що свідчить велика кількість публікацій з даної теми, серед яких можна виділити наступних науковців: Дурняка Б. В., Векслера Е. М., Ткаченко В. П., Г.М. Плиси, Б. М. Ковальського, Н. В., Занько, П. М. Ривак, І. В. Шаблій, Р. В. Рибка, І. І. Конюхова, В. В. Бернацек та багато інших фахівців, діячів видавничої сфери діяльності.

Мета дослідження полягає у розробці стандартизованого підходу до взаємодії суб'єктів та об'єкту процесу видавничо-поліграфічних послуг згідно міжнародних стандартів, а також уточненню визначень понять: об'єкт видавничої послуги, суб'єкти видавничої послуги, продукт видавничої послуги, характеристики якості об'єкту видавничої послуги. Проаналізувати провідні сучасні вітчизняні та міжнародні кампанії видавничої галузі на прийняття міжнародних стандартів якості послуг та сертифікацію.

Стандартизація: вимоги сучасних видавничо-поліграфічних підприємств. Аналізуючи світовий попит, базовою проблемою є відсутність визначення таких понять, як «послуга» та «продукт послуги», при впровадженні одного і того ж типу стандартів до різних галузей професійної діяльності.

Так наприклад стандарт, що розглядається в даному дослідженні ISO 9001 впроваджується одночасно до промисловості м'ясної продукції так і до

авіаційної галузі. Найвищою ознакою якості послуг є акредитація кожного аеропорту, на надання якості послуг згідно ISO 9001, а також кожний якісний продукт харчування повинен мати на своїй упаковці логотип-знак серії ISO [1].

Однак для промисловості харчування «продукт послуг» жорстко визначено. Це визначення несе не тільки термінологічний опис, а й чітко обґрунтовані показники якості: (хімічні, кількісні, кількісні за рецептурою, масою, тощо.) Нажаль, провідні світові організації, на котрих ООН поклато функції впровадження та акредитацію підприємств з різними формами власності, не надало до даного часу визначення поняття – «продукт видавничої послуги». Повна та послідовна система менеджменту якості видавничо-поліграфічної діяльності, в європейському розумінні, відсутня в українській дійсності.

«Послуга» в загальному випадку являє собою певну роботу (предмет послуги), що виконується ким не будь (суб'єкт послуги) на користь когось (об'єкт послуги). Таким чином, послуга — це робота, що розглядається і виступає як товар та характеризується трьома моментами: «суб'єкт» — «об'єкт» — «предмет». Саме характер процесу - робота товару виділяє галузь послуг з інших галузей діяльності, для яких притаманний «предметний» характер товару [2].

Якість видавничо-поліграфічної діяльності та її складових порівнюють з базовими уявленнями, нормами, стандартами (заплановані цілі видавництва, потреби споживача, підприємств, суспільства і Держави). Ознаки якості як сукупності споживчих властивостей надають як пропозиції фірми на ринку, що визначають в кінцевому підсумку вибір споживачем постачальника. Досвід використання міжнародних стандартів на виробництві.

В Україні, на відміну від розвинених європейських країн, практики гарантування якості продукції та послуг через участь у цьому процесі незалежних акредитаційних органів не існує, успішне запровадження такої практики повинне відбуватися у кілька етапів: нормативно-правового забезпечення; створення органів з гарантій якості продукції та послуг; контроль за діяльністю створених органів [3].

Кожен етап має передбачати вживання відповідних методів та заходів. Прикладом дотримання вимог міжнародного стандарту ISO 9001, може слугувати, індійське видавництво EduBubs - одна з обраних книго-видавничих компаній в Індії, яка прагне на міжнародній арені надавати більш якісні послуги з видавничої справи. Видавництво EduBubs послідовно надає якісні послуги, що відповідають вимогам замовника, що приносить задоволення, і завдяки цьому видавництво EduBubs досягло сертифікації ISO 9001:2015.

Прийняття вимог даного стандарту допомагає організаціям продемонструвати споживачам та замовникам, що видавництва можуть пропонувати

продукцію та послуги стабільно високої якості, це інструмент для впорядкування виробничих процесів та підвищення ефективності видавничої діяльності.

Виконуючий обов'язки Генерального секретаря ISO Кевін МакКінлі пояснює: «ISO 9001 дозволяє організаціям адаптуватися до мінливого світу. Це підвищує здатність організації задовольняти своїх споживачів та забезпечує міцну основу для зростання та стійкого успіху» [4].

Теоретичні визначення понять відповідно міжнародних стандартів. Ґрунтуючись на попередніх дослідженнях, а також для подальшого розвитку теоретичних засад розробки сучасної методології впровадження системи стандартів серії ISO, можна запропонувати наступні визначення та їх зміст:

«Видавнича продукція» – це продукт видавничо-поліграфічної діяльності професійної організації, що має складові згідно вимог встановлених Державними стандартами видавничо-поліграфічної діяльності з різних напрямів [5].

«Видавничо-поліграфічна послуга» – це процес діяльності, що обумовлює організацію та впровадження всіх виробничих процесів, які направлені на етапізацію ланцюгу виробничих процесів.

«Якість видавництва» або «Якість видавничо-поліграфічної послуги» – це кінцева характеристика з певними властивостями об'єкту видавничо-поліграфічної діяльності. Вони повинні на кінцевому етапі задовольняти потреби споживача або замовника.

З цього виникає визначення наступного значення «Об'єкту видавничо-поліграфічної діяльності». На думку авторів «Об'єктом видавничо-поліграфічної діяльності» можна вважати видання, що має сукупність відповідних їм характеристик. А «Суб'єкти видавничо-поліграфічної діяльності» – це видавничий підрозділ виробничого підприємства [5].

Згідно «Закону України «Про видавничу справу» надано визначення поняттям видавець та видавництво з невеликою розбіжністю. Видавництво – це «юридична особа видавничої діяльності», видавець – це суб'єкт господарювання, що здійснює видавничу діяльність» [7], хоча на практиці інше представлення, на кшталт, видавництво це група видавців, які беруть участь у видавничо-поліграфічному процесі.

Таким чином, можна стверджувати, що фіксуванні якості видавничо-поліграфічної діяльності при наданні видавничих послуг на першій платформі взаємозв'язків суб'єктів видавничої діяльності: видавець – споживачі й замовники.

Міжнародний досвід впровадження вимог стандартів видавничо-поліграфічної галузі

Досвід країн ЄС, США та міжнародних ініціатив є важливим джерелом для здійснення порівняльної характеристики формування системи ідеології стандартизації видавничо-поліграфічних виробничих процесів. Поєднання професійно-виробничих процесів підприємства та їх адаптація до стандартів світового банку вимог є обов'язковим та актуальним завданням і проблемою нашої держави.

Наприклад, основною ідеєю впровадження стандартів серії ISO 9001:2015 – допомогти державним, комерційним та іншим господарським організаціям вирішити доволі складне завдання: забезпечення підвищення якості продукції [8; 11] видавничо-поліграфічної діяльності та послуг в умовах організації безперервності бізнес-процесів підприємства.

Кожна організація має за мету своєї діяльності стабілізацію та поширення переліку своїх послуг на світовому ринку праці. Таким чином, можна констатувати, що зазначений стандарт ISO 9001:2015 є загальним для різних типів підприємств, та безпосередньо на даний час не адаптованим до видавничо-поліграфічної галузі України. Дана «загальність» ускладнює впровадження систему якості менеджменту для кожної конкретної видавничо-поліграфічної організації.

Виробники друкованої продукції стикаються з необхідністю боротися за довіру споживача. Відповідно, невід'ємною частиною їх діяльності стає дотримання правил сертифікації, стандартизації та метрології [9; 12]. Мається на увазі: виживання бізнесу або, навпаки, допомога комерсантам. Застосування таких інструментів як система міжнародних стандартів управління якістю продукції дає виробникам перевагу перед конкурентами у вигляді якісної продукції або робіт/послуг, ефективності виробництва та конкурентоспроможності.

Стандартизація у видавничо-поліграфічній галузі є досить складним процесом, оскільки існує величезна кількість способів друку, обладнання та поліграфічних матеріалів. Крім того, треба враховувати, що якість продукції залежить в першу чергу від вимог замовника, які можуть не збігатися з вимогами стандартів.

Поліграфія відносно швидко розвивається: використовуються нові технології, відбувається постійна модернізація способів друку, змінюються поліграфічні матеріали [8; 10].

У зв'язку з цим складається ситуація, коли існуючі вітчизняні стандарти вже давно застаріли, а нові (які тільки вийшли або існують відносно недавно) теж виявляються морально застарілими, тому що процес прийняття стандарту займає досить тривалий час.

Оскільки національні стандарти спрямовані на розробку правил та вимог для технології виробництва, важливо не тільки створювати стандарти – їх треба ще впроваджувати і активно застосовувати. Адже навіть діючі стандарти зараз або не використовуються зовсім, або використовуються неправильно. Підприємства списують все на специфіку виробництва, відмінність виробничої бази від декларованої.

Втім, виробництва користуються адаптованими та гармонізованими міжнародними стандартами.

Необхідність прийняття виробничою організацією міжнародних стандартів і систем управління якістю в поліграфії обумовлено також тим, що існує залежність галузі від постачальників стандартизованої та сертифікованої сировинної продукції.

Відсутність сучасних вимог до якості сировини тягне за собою зниження якості кінцевої продукції поліграфії. Тільки після введення певних міжнародних стандартів, вимог і рекомендацій можна говорити про конкуренцію вітчизняних видавничо-поліграфічних підприємств, про можливість виходу на світовий ринок.

Наприклад, Харківська друкарня «Юнісофт», на замовлення одного з найбільших дитячих видавництв Італії, вперше випустила книжку за стандартом FSC Forest Stewardship Council (Лісова Опікунська Рада).

Даний стандарт вимагає дотримання вимог повного ланцюга зберігання і застосовується до виробників, переробників та торговців лісовою продукцією, сертифікованою FSC. Це гарантує, що матеріали та вироби FSC перевірялися на кожному етапі переробки, тому замовники, що купують вироби, що продаються за заявами FSC, можуть бути впевнені, що вони справді сертифіковані FSC.

Найголовнішою особливістю поліграфічної галузі є те, що більшість підприємств використовують імпортоване обладнання та сировину.

У зв'язку з цим величезне значення для вітчизняних видавничо-поліграфічних організацій повинні мати відповідність міжнародним стандартам. Їх можна розділити на три види: європейські, американські і японські.

Наразі європейські стандарти становлять основу системи міжнародних стандартів, американські і японські мають більше відмінностей від загальноприйнятих світових (Таб. 3.2.1).

Таблиця 3.2.1.

Міжнародні стандарти для застосування у видавничо-поліграфічній діяльності

Назва стандарту	Організація країна	Мета, сфера діяльності
1	2	3
DIN (Deutsches Institut für Normung)	Німецький інститут зі стандартизації. Комітет зі стандартизації німецької промисловості. Штаб квартира Німеччина-м.Берлін	Загальновизнані стандарти серед країн світу з розробки стандартів та інших нормативних документів різних областей науки і техніки. Видавнича діяльність, пов'язана з поширенням стандартів. DIN є членом таких міжнародних організацій, як ISO (Міжнародна організація зі стандартизації), CEN (Європейський комітет зі стандартизації), IEC (Міжнародна електротехнічна комісія) і ін. В CENELEC (Європейський комітет з електротехнічних стандартів) Німеччина представлена Німецькою комісією з електротехніки та електроніки (DKE), що входить до складу DIN.
CEN - Comité Européen de Normalisation Позначаються EN або ETS	Європейський комітет зі стандартизації Штаб квартира Бельгія - м.Брюсель	Сприяння розвитку торгівлі товарами і послугами шляхом розробки європейських стандартів [13; 18]. Однакове застосування в країнах - членах CEN міжнародних стандартів ISO та IEC; співробітництво з усіма європейськими організаціями зі стандартизації;

Продовження таблиці 3.2.1.

1	2	3
		надання послуг по сертифікації на відповідність європейським стандартам (євронормам). Один з головних принципів роботи CEN - обов'язкове використання міжнародних стандартів ISO як основи для розробки євронорм або доповнення тих результатів, які досягнуті в ISO. Єдина визнана європейська організація для планування, розробки і прийняття європейських стандартів у всіх галузях економічної діяльності, за винятком електротехніки (CENELEC) та телекомунікацій (ETSI)
ISO International Organization for Standardization	Міжнародна організація зі стандартизації. Штаб квартира Швейцарія- м.Женева	Стандартизація у всіх областях, крім електротехніки та електроніки, що відносяться до компетенції Міжнародної електротехнічної комісії (МЕК, ІЕС) [14; 17]. Сприяння розвитку стандартизації та суміжних видів діяльності у світі з метою забезпечення міжнародного обміну товарами і послугами, а також розвитку співробітництва в інтелектуальній, науково-технічній та економічній областях. Проблемами сертифікації.

Продовження таблиці 3.2.1.

1	2	3
ANSI American National Standards Institute	Американський національний інститут стандартів Штаб квартира США-м.Вашингтоні, округ Колумбія.	Заохочує конкуренцію при створенні стандартів, що призводить до появи декількох версій стандартів, що суперечать один одному нормативних документів [15]. Втім, в поліграфічній галузі SWOP (Specifications for Web Offset Publications) та GRACOL (General Requirements for Applications in Commercial Offset Lithography) Основною відмінною рисою цих двох стандартів є підхід до визначення еталонних плашок. GRACOL використовує класичний підхід, а SWOP - спеціальну еталонну шкалу зі значеннями щільності (SWOP HiLo Color Reference)
JIS Japanese Industrial Standards Промислові стандарти Японії	Комітету промислових стандартів Японії. Штаб квартира Японія-м.Токіо	Сприяє розвитку поліграфічної індустрії, випуску власної регламентуючої бази з урахуванням міжнародних даних. Розробка і вдосконалення міжнародних стандартів, що охоплюють системи управління кольором. Використання стандартів для скорочення витрат і зміцнення бізнесу. Постійне доопрацювання міжнародних стандартів на системи управління стандартів поліграфічної галузі.

Висновки

В результаті здійснення аналізу нормативної бази та стану впровадження міжнародних стандартів в Україні на видавничо-поліграфічних підприємствах, автори дійшли висновку, що міжнародні стандарти є загальним для різних типів підприємств, та безпосередньо на даний час багато з них не адаптовані до видавничо-поліграфічної галузі України. Відзначено також, що завдяки постійному вдосконаленню стандартів, а також своєчасному їх впровадженню представниками видавничо-поліграфічної індустрії, споживачі та замовники будуть повною мірою задоволені якістю готової продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Векслер Е. М. (2004) Менеджмент якості: ентропійний і статистичний підходи: Навчально-методичний посібник. К. 265с. [in Ukrainian]
2. Матвійчук-Юдіна О.В. (2015) Стандартизація визначень, понять освітньої діяльності та взаємозв'язків між об'єктом та суб'єктом освітніх послуг згідно міжнародних стандартів. *ScienseRise*. Vol. 6/1 (11). P. 82-88. [in Ukrainian]
3. Цилюрик Г. І. (2011) Якість товару – ключовий важіль забезпечення його конкурентоспроможності. *Облік і фінанси АПК*. №1. С. 133-136. [in Ukrainian]
4. Дурняк Б. В. (2011) Стандарти в поліграфії та видавничій справі / за ред. Ткаченко В. П., Чеботарьова І. Б. Довідник. Л. УАД. 320с. [in Ukrainian]
5. Ривак П. М. (2019) Особливості стандартів на виготовлення продукції у технологіях цифрового друку / за ред. П. М. Ривак, І. В. Шаблій, Р. В. Рибка, І. І. Конюхова, В. В. Бернацек // *Квалілогія книги*. № 2. С. 74–82. [in Ukrainian]
6. Законодавчі та нормативні документи України у сфері інформації, видавничої та бібліотечної справи (2002): тематична добірка. У 2-х ч.: Ч.2. Правове регулювання у сфері видавничої та бібліотечної діяльності / уклад. Т. Ю. Жигун. 2-ге вид., доп. К. : Кн. палата України. 202 с. [in Ukrainian]
7. Ковальський Б. М. (2016) Визначення характеристик стандартних умов кольороподілу за допомогою програми "ICaS–ColorInks Gamut" / за ред. В. В. Семенів, М. Р. Семенів, М. В. Шовгенюк. *Наукові записки Української академії друкарства*. № 1. С. 51–61. [in Ukrainian]
8. Денисенко С.М. (2017) Професійна підготовка фахівців видавництва і поліграфії у ВНЗ: стан, проблеми, шляхи вдосконалення. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти. Збірник наукових праць*. Випуск 56–57. Харків, УІПА, С. 49–58. [in Ukrainian]
9. Лобода С.М., Матвійчук-Юдіна О.В. (2017) Формування компетентності з голографії у майбутніх бакалаврів кібербезпеки. *Педагогічні науки: зб. наук, праць*. № 78–79. С. 163–166. [in Ukrainian]
10. Лобода С.М., Матвійчук-Юдіна О.В. (2017) Метод проєктів у формуванні компетентності з інфографіки у майбутніх бакалаврів з кібербезпеки. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук, праць*. № 54–55. С. 269–277. [in Ukrainian]

11. Лобода С.М., Велскоп В., Денисенко С.М. (2017) Прийоми активізації уваги в мультимедійних освітніх ресурсах. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні підходи. № 7 (71), С. 200 – 211. [in Ukrainian]
12. Meleshko M., Loboda S., Rakitsky V. (2020) Application of the shauder basic function system for the presentation and concentration of information. Norwegian Journal of development of the International Science (ISSN 3453-9875). VOL.1. №41. P. 62 – 68. [in English]
13. Svitlana LOBODA, Yuriy PLYSKA (2020) Problem determinacji aksjologicznej stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych w warunkach przejścia do nowego paradygmatu edukacyjnego. Rocznik Lubuski pt. Zmiana społeczna i jej implikacje, tom 46. Cz. II, s. 167 – 178. [in Polish]
14. С. М. Лобода, О. В. Родіонова (2022) Застосування мультимедійних технологій у підготовці бакалаврів технічних спеціальностей. Наукові записки Малої Академії Наук України.1 (23). С. 76 – 84. [in Ukrainian]
15. Лобода С. М., Родіонов П. Ю. (2022) Роль та місце взаємооцінювання в навчанні студентів технічних спеціальностей. Наукові записки Малої академії наук України. Київ, № 2 (24). С. 67–72. [in Ukrainian]
16. Loboda S. M., G. Vaskivska, M. R. Tanaś (2017) Interdisciplinary links as a didactic basis of the future teacher’s professional training. // Interdisciplinary Studies of Complex Systems. No. 10 – 11. P. 46 – 59. [in English]
17. Лобода С. М., Денисенко С. М. (2017) Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці фахівців видавництва та поліграфії. Інформаційні технології і засоби навчання. Том 62, №6. С. 58–69. [in Ukrainian]
18. Blaszcak, I., Loboda, S., & Plyska, Y. (2021). “The role of Media and Professional Information and Communication Environment in the Formation of Social Activity of a Young University Teacher”, Youth Voice Journal: Young People in Education, Vol. 3, pp. 7-14. ISBN (ONLINE): 978-1-911634-35-5. [in English]